

KNIHY S TURECKOU TEMATIKOU V ŠTUDOVNI HISTORICKÝCH TLAČÍ SLOVENSKEJ PEDAGOGICKEJ KNIŽNICE V BRATISLAVE

KATARÍNA BOKROSOVÁ

Abstrakt: Knihy s tureckou tematikou vznikali vo väčšom množstve od 15. storočia. Obyvatelia európskych štátov sa zaujímali o Turkov z historického, politického a spoločenského hľadiska, lebo turecké vojská počas niekoľkých storočí ohrozovali kresťanský svet. Autori, ktorí sa zdržiavali niekoľko rokov v Osmanskej ríši, podávali pravdivý obraz o národe, ktorý bol pre Európanov exotický a cudzí.

Kľúčové slová: Turecká hrozba, 15. až 19. storočie, knihy s tureckou tematikou, Johannes Löwenklau, Ogier Ghislain de Busbecq, Dimitrie Cantemir, Sámuel Décsy, Ármin Vámbéry.

V Študovni historických tlačí Slovenskej pedagogickej knižnice sa nachádza niekoľko knižných dokumentov s tureckou tematikou, ktoré sú vzácnymi svedectvami z obdobia, keď európske štáty počas niekoľkých storočí čelili vojenským útokom Osmanskej ríše. Tureckí vládcovia neohrozovali iba východnú a stredovýchodnú časť Európy, viedli boje aj so štátmi v západnej Európe v stredomorskej oblasti. Stála hrozba tureckých vojsk a prostredníctvom Osmanskej ríše aj islamskej viery zvýšila v kresťanskej Európe záujem o akúkoľvek publikáciu o Turkoch, o historickom vývoji Osmanskej ríše, o politickej situácii krajiny polmesiaca, o zvykoch a spoločenských pomeroch národa, ktorý bol pre európskeho obyvateľa neznámy a exotický.

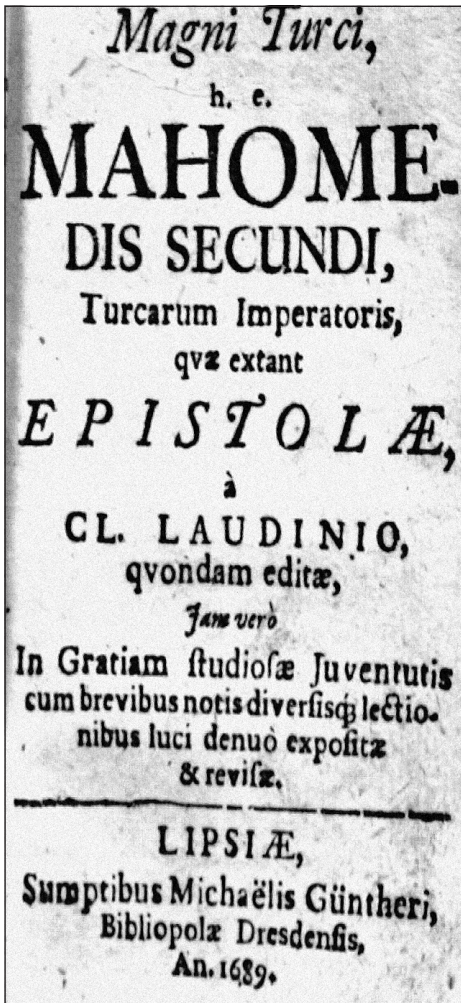
Nemecký historik a orientalista Franz Babinger (1891–1967), ktorý sa zaoberal hlavne tureckou kultúrou a úspešne skúmal zdroje o osmanskej histórii v talianskych archívoch sa vo svojej knihe *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke* zmiňuje o tom, že tureckí historici až do konca 15. storočia neboli dosť zásadoví pri zapisovaní historických udalostí do kroník.¹ Obyvatelia európskych krajín sa dozvedeli o Turkoch predovšetkým prostredníctvom autorov, ktorí písali knihy s tureckou tematikou. Dôveryhodní boli spisovatelia, ktorí sami navštevovali Osmanskú ríšu, žili tam niekoľko rokov ako diplomati alebo zajatci, zaoberali sa dejinami a spoločenskými pomermi Turkov. Počas pobytu sa naučili po turecky, niektorí si osvojili aj rôzne nárečia. Boli pritom aj takí učitelia, ktorí používali nedôveryhodné zdroje alebo falzifikovali.

V 15. storočí bol taký falšovateľ aj taliansky učenec Laudivius Zacchia (Laudivio de Vezzano), ktorý napísal *Epistolae Magni Turci (Listy veľkého Turka)*. Laudivius poskladal myšlienky gréckych a rímskych učencov a filozofov a vydal ich vo forme listov ako myšlienky veľkého tureckého vladára Mehmeda II. (1451–1481).² Kniha *Epistolae Magni Turci* vyšla prvýkrát 17. septembra 1473 v Neapole. Publikácia mala veľký ohlas a v krátkom čase vyšla 21-krát v rôznych tlačiarnach. Za 25 rokov dielo vydali vo viac ako 6 000 exemplároch.³

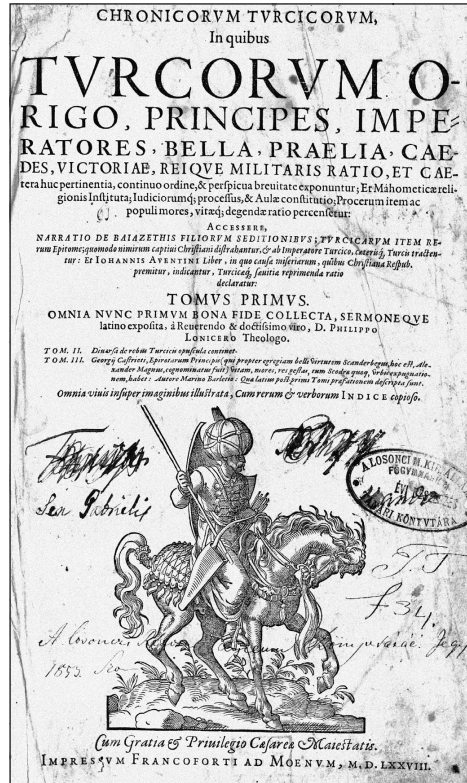
1 BABINGER, F. *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*. Leipzig: Harrassowitz, 1927, VII, 477 s.

2 BABINGER, F. *Laudivius Zacchia, Erdichter der „Epistolae magni Turci“ (Neapel 1473 u. ö.)*. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1960, s. 27.

3 BABINGER, F. *Laudivius Zacchia, Erdichter er „Epistolae magni Turci“ (Neapel 1473 u. ö.)*. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1960, s. 28.

Obrázok č. 1: Titulný list „Epistolae Magni Turci“ z roku 1689.

Obrázok č. 2: Titulný list knihy „Chronicorum Turcicorum“ z roku 1578.

Veľký záujem o túto knihu svedčí o tom, že v Európe sa zaujímal o Mehmeda II., zvaného Dobyvateľa, ktorý bol krutý ale vzdelaný vládca, hovoril aspoň štyrmi jazykmi, bol obdivovateľom európskej kultúry. Počas tridsať rokov vládnutia dobyl 12 krajín a donútil 200 miest, aby sa vzdali. Knižnica vlastní vydanie, ktoré bolo vytlačené v Lipsku v roku 1689.⁴

V 16. storočí vznikli aj také knihy o tureckých vládaroch a o Osmanskej ríši, ktoré boli pomerne dôveryhodné a mali aj veľký úspech. *Chronicorum Turcicorum* je rozsiahla a bohato ilustrovaná publikácia, ktorá vyšla vo viacerých vydaniach a obsahuje diela od viacerých autorov, zostavil ju Philipp Lonicer (1532–1599).⁵ V študovni historických tlačí sa nachádza

4 Magni Turci h. e. Mahomedis Secundi, Turcarum Imperatoris qvae extant Epistolae, à Cl. Laudinio, qvondam editae, jam vero In Gratiam studiosae Juventutis cum brevibus notis diversis lectionibus luci denuo expositae & revisae. Lipsiae: Sumptibus Michaelis Güntheri, Anno 1689, 14 × 8 cm, 91 s. Ozdobné linky. Verzálky. Vignety.

5 Lonicer, Philipp (1532 – 1599) – historik, farár v Friedbergu, rektor na gymnáziu vo Frankfurte.

Obrázok č.3: Portrét Dimitria Cantemira a časť životopisu z knihy *Geschichte des osmanischen Reichs...* z roku 1745.

vydanie, ktoré bolo vytlačené vo Frankfurte nad Mohanom v roku 1578.⁶ Prvá časť obsahuje popis tureckých sultánov aj s portrétmi, druhá časť sa zaoberá vierou a životom Turkov. *Chronicorum Turcicorum* obsahuje aj dielo Johannes Aventinusa (1477–1534) o príčinách tureckých vojen a dielo od Marina Barletiho (asi 1450–1512/13). Diela oboch učencov boli v tom čase veľmi známe.

Ďalšia publikácia o Turkoch zo 16. storočia pochádza od Johannes Löwenklaua pod názvom *Historiae Musulmanae Turcorum*.⁷ Johannes Löwenklau (Johann Lewenklaue, Leunclavius, Amelsburnus) (asi 1541–1594) bol nemecký historik, orientalista a filológ. Od roku 1555 študoval na univerzite vo Wittenbergu u Philippa Melanchthona (1497–1560), neskôr pokračoval vo svojom štúdiu v Heigelbergu a na univerzite v Basileji. Od roku 1565 cestoval po Európe a v Oriente, medzi rovesníkmi ho pokladali za znalca tureckých dejín. V rokoch 1584 a 1585 pôsobil v Konštantínopole na Vysokéj porte (Sublime porte). Jeho dielo

6 *Chronicorum Turcicorum, In quibus Turcorum origo, principes, imperatores, bella, praelia, caedes, victoriae, reipue militaris ratio, et caetera huc pertinentia, continuo ordine, & perspicua brevitate exponuntur; Et Máhometicae religionis Instituta; Iudiciorum; processus, & Aulae constitutio; Procerum item ac populi mores, vitaeque; degendae ratio perscetur: Accessere narratio de Baiazethis filiorum seditioibus; Turcicarum item rerum Epitome; quomodo nimirum captivi Christiani distrahantur, ab imperatore Turcico, caeteris, Turcis tractentur: et Ioannis Aventini Liber, in quo causa miseriarum, quibus Christiana Respub. premitur, indicantur, Turcica, sauitia reprimenda ratio declaratur: Tomvs primvs. Omnia nunc primvm bona fide collecta, sermoneque latino exposita, a Reuerendo & doctissimo viro, D. Philippo Lonicerio Theologo. Tomus secundus. Dinarsa de rebus turcicus opuscula continet. Tomus tertius. Georgij Castrioti, Epirotarum Principis (qui propter egregiam belli virtutem Scanderbergus, hoc est, Alexander Magnus, cognominatus fuit) Vitam, mores res gestas, tum Scodra quoque, orbis expugnationem, habet: Autore Marino Barletio: Qua latius post prim: tomii praefationem decripta sunt. Omnia viuis insuper imaginibus illustrata, Cum rerum verborum indice copioso Cum Gratia & priuilegio Caesarea Maiestatis. Impresvm Francoforti ad Moenvm, 1578, 34 x 22,5 cm, [260], [6], [6], 255 s. Inicialky, Signet, Vignety. Illustr.*

7 *Ioannis Leunclavii Historiae Musulmanae Turcorum, de Monumentis Ipsorum Exscriptae, Libri XVIII.* Opus Jo. Leunclavii Amelburni ... Francofurti: Wechel, Marnius & Aubrius, 1591, 31 x 21 cm, [17], [1], 19, [1], [449], [44] s. Inicialky. Verzálky. Ozdobné linky. Vignety. Signet. Chýba titulný list.

Obrázok č. 4: Portálový titulný list knihy od Ogier Ghislain de Busbecq z roku 1689.

Historiae Musulmanae Turcorum ... vyšlo v 16. storočí okrem latinského jazyku aj v nemčine a v češtine. České vyšlo v roku 1594 pod názvom *Kronyka Nowá o Národu Tureckém, na dva díly rozdělená...* Wytstěno w Starém Městě Pražském 1594.

Maďarský literárny historik Pál Ács (1954–) vo svojom článku o dvoch tlmočníkoch na sultánskom dvore v 16. storočí (*Osztrák és magyar renegátok mint szultáni tolmácsok: Mahmúd és Murád terdzsümán*) sa zmieňuje o tom, že tlmočník Murád, ktorí pochádzal z Maďarska a ako mladý chlapec sa dostal do tureckého zajatia a neskôr pôsobil ako tlmočník v službách tureckého sultána, písal aj básne a prekladal historické diela. V staršom veku sa Murád stretol v rokoch 1584–1585 s členmi cisárskej výpravy, Philipom Haniwaldom a Johannesom Löwenklauom. Snažil sa predať svoje znalosti z oblasti literatúry a histórie. Dostal značné množstvo peňazí za latinský preklad osmansko-tureckej kroniky, v ktorej veľká časť obsahovala Nesriho historické dielo. Löwenklau tento kodex (zvaný aj *Codex Hanivaldanus*) potom použil aj pri písaní svojho diela *Historiae Musulmanae Turcorum*.⁸ Löwenklau vo svojom diele porovnáva ozbrojené sily a zdôrazňuje aj silné a slabé stránky Osmanskej ríše, pokúsi sa o vyvodenie dôsledku a radí vojnu proti Turkom.

Ďalšie významné dielo s tureckou tematikou je kniha *Legationis Turcicae Epistolae quattuor*, ktorú napísal humanista, diplomat a botanik Ogier Ghislain de Busbecq (1522–1592). Narodil sa ako nemanželské dieťa rytiera starej školy Georges Ghiselin II., Seigneur de Bousbecque a služobnej. Za otcovej finančnej pomoci od 13-tych rokov študoval v rôznych európskych

8 ÁCS, P. *Osztrák és magyar renegátok mint szultáni tolmácsok: Mahmúd és Murád terdzsümán*. [online]. [cit. 2012-8-19]. Dostupné z: http://magyar-irodalom.elte.hu/palimpszeszt/10_szam/05.htm.

mestách. Neskôr ho otec uznal za právoplatného syna a stal sa diplomatom. Ferdinand I. ho v roku 1554 poslal ako veľvyslanca do Konštantínopolu do sídla Sulejmana I. (Nádherný), aby vyjednal prímerie. Keď sa konečne stretol so sultánom, vládca nemal na prímerie chuť a odmietol ho, pritom mu daroval niekoľko cibúľ tulipánov a hyacintov. Busbecq pôsobil neskôr v Konštantínopole niekoľko rokov ako veľvyslanec, postupne získal sultánovu priazeň a využil vnútroštátne napätie vo svoj prospech a podarilo sa mu vyjednať osemročné prímerie. Svoje zážitky a pozorovania z čias pôsobenia na sultánovom dvore opísal v štyroch cestovných listoch v latinskom jazyku (*Legationis Turcicae Epistolae quattuor*). Listy po návrate do vlasti ešte podrobne prepracoval s vedomím, že to budú vzácne dokumenty o Osmanskej ríši a o jeho pôsobení v tejto krajine. Busbecq opísal svoju cestu, zážitky a politické pôsobenie počas jeho činnosti ako veľvyslanec. V diele nájdeme aj množstvo informácií o zvyklostiach a o životnom štýle Turkov a niektorých menších v krajine. Epistoly sú aj dôležitým prameňom o živote kresťanov v 16. storočí na Balkáne. Detailne opisuje aj politické vzťahy za vládnutia Sujelmána I. Busbecqove zápisky sú jedinečné, lebo ako prvý opísal Osmanskú ríšu bez predsudkov a dosť detailne. Busbecq ako humanista a vzdelanec sa zaoberal rôznymi odbornými. Zaujímal sa aj o antickú archeológiu, objavil rôzne antické rukopisy a zbieral mince. Opísal orientálne zvieratá a rastliny.⁹

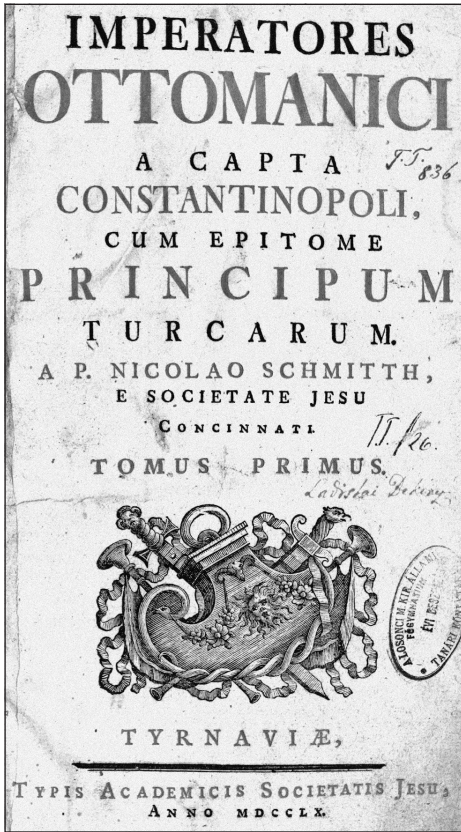
Busbecqove listy vyšli prvý krát v roku 1581 v Antverpách pod názvom *Itinera Constantinopolitanvm...*,¹⁰ neskoršie vydanie pod názvom *Legationis Turcicae Epistolae* najprv v Antverpách, potom v Paríži a v iných európskych mestách. Dielo preložili už v roku 1596 do nemčiny, 1632 do holandského jazyka, 1646 do francúzštiny. V 17. storočí vyšli aj v španielskom a anglickom jazyku. Niektoré časti vyšli aj v českom preklade v roku 1594 v druhom diele *Kronyky Nowé o národu Tureckém* od Johanna Leunclaviusa. Knižnica vlastní dve rôzne vydania Busbecqových epistolí.¹¹

V 18. storočí vznikali ďalšie zaujímavé diela o Turkoch a ich vládaroch, jedno z nich je aj kniha od Dimitria Cantemira *Rozmach a pád Osmanskej ríše*, ktorá bola veľmi populárna a preložená do viacerých jazykov aj preto, že samotný autor bol pre európsku verejnosť zaujímavou osobnosťou. Rumunský politik, učenec, spisovateľ, geograf, historik a jazykovedec Dimitrie Cantemir (1673–1723) bol synom moldavského kniežata Konštantína Cantemira a následníkom trónu. Medzi rokmi 1688 a 1710 žil v Konštantínopole v exile, kde študoval u gréckych učiteľov. Poznal tureckú kultúru a dejiny osmanskej ríše. Medzi 1710 a 1711 sa stal kniežatom Moldavska. Po neúspešnom vojenskom zásahu proti Turkom v spojení s Ruskom sa usadil v Rusku. Od ruského cára Petra Veľkého dostal vymoženosti a do smrti žil v Moskve. V roku 1714 ho zvolili za člena Brandenburskej akademickej spoločnosti v Berlíne. Ovládal 11 jazykov, bol uznávaný odborník vo viacerých odboroch. Jeho najznámejšie dielo bolo *Incrementa atque Decrementa Aulae Otomanicae (Rozmach*

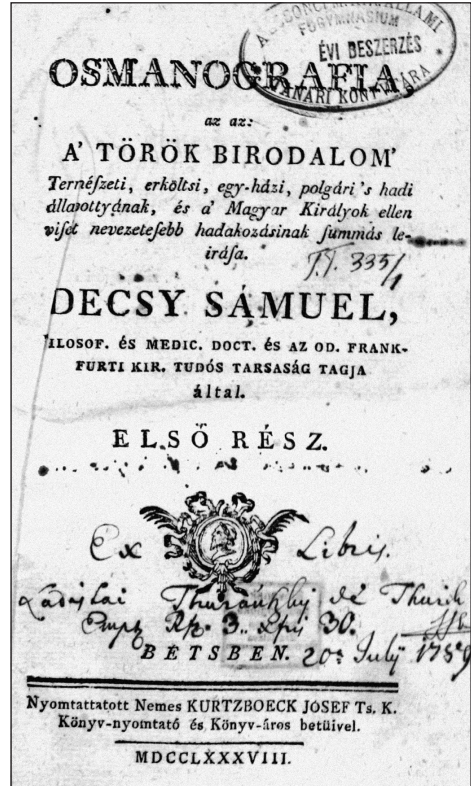
⁹ <http://outis.info/busbecq/epistolae.html>.

¹⁰ Busbecq, Ogier Ghislain de: *Itinera Constantinopolitanvm Et Amasianvm ...* Antverpiae: Ex officina Christophori Platini, Architypographi Regij, 1581, 17 cm, 167 s.

¹¹ Avgerii Gisenii Bvsbeqvii D. *Legationis Turcicae Epistolae IV. Quarvm priores dvae ante aliquot annos in lucem prodierunt sub nomine Itinerum Constantinopolitani Amasiani. Adiectae svnt dvae alterae. Eiusdem de re militari contra Turcam instituenda consilium. Accedit Solimani Turcarvm imper. legatio ad Ferdinandum Rom. Caes. anno M.D.LXII. Francofurtum missa : cuius apud Busbeqvium mentio. Cum Indice omnium locupletissimo.* Hanoviae, Sumptibus Clementis Schleichii, & Viduae Danielis Aubrii, 1629. 17 × 10 cm. 349, [18] s. Inicialky. Verzálky. Ozdobné linky. Signet. Vignety. Avgeri Gisenii Bvsbeqvii Gravissimi quondam Legationum Caesararum praefecti Epistolae Deque Rebus Turcicis Quvae extant, alia Editio nova & correctior. Cui accedunt Lavdini eqvitis Hierosolymitani aliorumque Clariss virorum de Rebus Turcicis Epistolae impense hactenus desideratae. Cum privilegio. Lipsiae: Sumptibus Michaelis Güntheri, 1689, 14 × 8 cm, [21], 702, [28] s. Inicialky. Verzálky. Ozdobné linky. Vignety. Signet. Portálový titulný list s tureckou tematikou.

Obrázok č. 5: Titulný list knihy z roku 1761 z trnavskej tlačiarnie.

Obrázok č. 6: Titulný list knihy *Osmanografia* ... od Samuela Décsyho.

a *pád Osmanskej ríše*), ktoré vzniklo medzi rokmi 1714 a 1716. Knihu preložili do ruštiny (1721), do talianskeho a anglického jazyka (1734–1735), do francúzskeho a nemeckého jazyka. Cantemir sprístupnil európskej verejnosti dejiny Turkov z nových prameňov a v novom pohľade. Použil turecké zdroje a vyjadril svoje pozorovania a názory. Okrem politických diania opísal aj sociálne pomery, zariadenia domácností, kultúru a zvyklosti. Vyjadril aj svoje filozofické názory na historický vývoj Osmanskej ríše.¹² Rukopis diela *Incrementa atque Decrementa Aulae Otomanicae* zbral jeho syn Antioch Cantemir (1708–1744) v roku 1732 do Londýna a odovzdal učencovi Nicolasovi Tindalovi (1687–1774), ktorý v roku 1734 vydal pod názvom *The History of the Othman Empire* ... Anglický preklad slúžil aj ako podklad pre francúzsku verziu, nemecký preklad vyšiel v Hamburgu v roku 1745. Ten zas slúžil ako podklad pre rumunský preklad. Kým anglickí učitelia Eduard Gibbon (1737–1794) a William Jones (1746–1794) veľmi chválili Cantemirovo dielo, rakúsky orientalista a diplomat Joseph von Hammer-Purgsall (1774–1856) súdil knihu

12 CANDEA, V. Dimitrie Cantemir 1673-1762. *Grosse Gedenktage der UNESCO. Zum 300. Geburtstag*. Bukarest: Editura Enciclopedica Romana, s. 15-17.

dosť kriticky.¹³ Knižnica vlastní nemecký preklad z roku 1745. Bohato ilustrovaná kniha obsahuje aj portréty vládcov, na konci knihy je vyobrazený aj sám autor a uvedený jeho životopis. Chýba titulný list knihy.¹⁴

Bohato ilustrovaná kniha *Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli...* bola vytlačená v Trnave v roku 1760. Vydal ju Nicolaus Schmitth (Schmitth Miklós) (1707–1767), ktorý bol doktorom filozofie a teológie, rektorom na univerzite v Trnave a autorom viacerých historických a teologických diel. Dielo *Imperatores Ottomanici* opisuje dejiny tureckých vládcov, turecké výboje, účasť uhorských a európskych krajín v bojoch a zástoj cirkvi.¹⁵

Koncom 18. storočia vyšlo vo Viedni trojzväzkové dielo od maďarského spisovateľa, lekára a filozofa Sámuela Décsyho *Osmanografia, az az a Török birodalom természeti, erköltsi, egyházi, polgári s hadi állapottyának, és a Magyar Királyok ellen visel nevezetesebb hadakozásinak summás leírása*. Décsy sa narodil 2. januára 1742 v Rimavskej Sobote a zomrel vo Viedni v roku 1816. Študoval v rokoch 1767 a 1769 na evanjelickom lýceu v Bratislave a v Blatnom Potoku, neskôr na univerzitách v Nemecku a v Holandsku. Po príchode domov sa usadil vo Viedni a pracoval hlavne ako redaktor maďarského časopisu *Magyar Kurír*. Jeho prvá kniha bola práve rozsiahle dielo o Turkoch, ktoré vyšlo v rokoch 1788–1789 s dvoma mapami. Napísal ho na počesť 100. výročia oslobodenia Budína spod tureckej nadvlády, kniha vyšla dvojročným oneskorením. *Osmanografia* mala byť akýmsi zhrnutím znalostí o Turkoch a o Osmanskej ríši. V úvode knihy sa autor zmiňuje o tom, že po preštudovaní rôznych diel o tejto problematike vybral také zdroje, ktoré boli dôveryhodné a takých autorov, ktorí písali o Turkoch bez predsudkov. V prvom diele opisuje pôvod a rozmach Osmanskej ríše, jednotlivé národnosti, prírodné zdroje. V druhom diele sa venuje spoločenským podmienkam a občianskym záležitostiam. V treťom zväzku sa zaoberá turecko-maďarskými vojnami.¹⁶

Významné je aj dielo Ármina Vámbéryho o tureckom národe z etnologického a etnografického hľadiska, ktoré vyšlo v Budapešti v roku 1885 v nakladateľstve Maďarskej akadémie

13 WERNER, E. Bemerkungen zur Geschichte des osmanischen Reiches von Dimitrie Cantemir. In: *Dimitrie Cantemir (1673-1723). Ein bedeutender Gelehrter an der Schwelle zur Frühaufklärung. Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften der DDR. Jahrgang 1973. Nr. 13.* Berlin: Akademie-Verlag, 1974, s. 43-49.

14 CANTEMIR, D. *Geschichte des osmanischen Reichs nach seinem Anwachse und Abnehmen : Nebst den Bildern der türkischen Kaiser, die ursprünglich von den Gemälden in dem Seraj dirch des Sultans Hofmaler sind abgenommen worden beschrieben von Demetrie Kantemir, ehemaligen Fürsten in Moldau.* Aus dem Englischen übersetzt (Johann Lorenz Schmid). Hamburg: Herold; Hamburg: Piscator, 1745, 27 × 22 cm, 852, [1] s. Iniciálky. Ilustr.

15 *Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli, cum epitome principum Turcarum.* A P. Nicolao Schmitth, e Societate Jesu Concinnati. Tomus primus. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu, anno 1760, 32 × 21 cm, [6], [26] s. Iniciálky. Signet. Vignety. Ilustr. Titulný list červeno-čierny.

Imperatores Ottomanici a capta Constantinopoli, cum epitome principum Turcarum. A P. Nicolao Schmitth, e Societate Jesu Concinnati. Tomus secundus. Tyrnaviae: Typis Academicis Societatis Jesu, anno 1761, 32 × 21 cm, [6], 448, [27] s.

16 DÉCSY, S. *Osmanografia, az az a Török birodalom természeti, erköltsi, egyházi, polgári s hadi állapottyának, és a Magyar Királyok ellen visel nevezetesebb hadakozásinak summás leírása. Decsy Sámuel, filoso. És medic. Doct. És az od. Frankfurti Kir. Tudós Társaság tagja által. Első rész.* Bétsben: Nyomtattott Nemes Kurtzboeck József Ts. K. Könyv-nyomtató és Könyv-áros betüivel, 1788, 20 × 13 cm, [15], 378, [21] s. Iniciálky. Verzátky. Ozdobné linky. Vignety. Signet.

DÉCSY, S. *Osmanografia, az az a Török birodalom természeti, erköltsi, egyházi, polgári s hadi állapottyának, és a Magyar Királyok ellen visel nevezetesebb hadakozásinak summás leírása. Decsy Sámuel, filoso. És medic. Doct. És az od. Frankfurti Kir. Tudós Társaság tagja által. Második rész.* Bétsben: Nyomtattott Nemes Kurtzboeck József Ts. K. Könyv-nyomtató és Könyv-áros betüivel, 1788, 20 × 13 cm, 442, [24] s. Iniciálky. Verzátky. Ozdobné linky. Vignety. Signet.

DÉCSY, S. *Osmanografia, az az a Török birodalom természeti, erköltsi, egyházi, polgári s hadi állapottyának, és a Magyar Királyok ellen visel nevezetesebb hadakozásinak summás leírása. Decsy Sámuel, filoso. És medic. Doct. És az od. Frankfurti Kir. Tudós Társaság tagja által. Harmadik rész.* Bétsben: Nyomtattott Nemes Kurtzboeck József Ts. K. Könyv-nyomtató és Könyv-áros betüivel, 1789, 20 × 13 cm, [7], 772, [16] s. Iniciálky. Verzátky. Ozdobné linky. Vignety. Signet.

vied.¹⁷ Ármin Vámbéry (*1832 Svätý Jur, †1913 Budapešť) pôvodným menom Hermann Wamberger bol orientalista, vysokoškolský pedagóg a člen Maďarskej akadémie vied. Po narodení mu umrel otec, matka sa znovu vydala a presťahovali sa do Dunajskej Stredy. Niektoré biografie chybné označujú ako miesto narodenia práve toto mesto. V šestnástich už plynule hovoril viacerými jazykmi. V roku 1857 odcestoval do Konštantínopolu, za štyri roky sa tak naučil po turecky a ďalšie nárečia, až sa celkom začlenil do tureckej spoločnosti. V roku 1858 mu vyšla prvá kniha, nemecko-turecký a turecko-nemecký slovník. Bol korešpondentom Maďarskej akadémie vied. V roku 1861 sa vydal na cestu do Strednej Ázie preoblečený ako Rašid Effendi, aby našiel pôvod Maďarov. Jeho cesta na Východ bola významná preto, lebo sa dostal na miesta, kde predtým Európan ešte nebol. Svoje zápisky písal potajomky, aby sa neprezradil. V roku 1865 cestoval do Londýna, kde vydal svoje dielo pod názvom *Travels in Central Asia*. Vámbéry mal už vedecký prístup k tematike a Turkov skúmal z hľadiska ich pôvodu a etnografie.

Historické knihy s tureckou tematikou tvoria súčasť historického fondu knižnice, sú to vzácne exempláre, niektoré z nich sú bohato ilustrované a z historického a polygrafického hľadiska majú vysokú hodnotu.

BOOKS WITH TURKISCH THEMES IN THE READING ROOM OF HISTORICAL PRINTS IN THE SLOVAK PEDAGOGIC LIBRARY IN BRATISLAVA

Summary: Books with Turkish themes existed since the 15th century. Residents of European countries were interested in the Turks from the historical, political and social point of view, because the Turkish army threatened over the centuries the Christian world. Writers, who have resided for several years in the Ottoman Empire, served a true picture of a nation that was for Europeans exotic and foreign.

Keywords: Turkish wars, from 15th to 19th century, prints with Turkish themes, Johannes Löwenklau, Ogier Ghislain de Busbecq, Dimitrie Cantemir, Sámuel Décsy, Ármin Vámbéry.

¹⁷ VÁMBÉRY, Á. *A török faj ethnologiai és ethnographiai tekintetben. Írta Vámbéry Ármin*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1885, 19 × 14 cm, XVI, 768 s. Verzáلكy.